

ПРИЛОЗИ ПРОУЧАВАЊУ ЈЕЗИКА

ИЗДАЈЕ:
ОДСЕК ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И ЛИНГВИСТИКУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У НОВОМ САДУ

НОВИ САД

40

2009

РЕДАКЦИЈА

проф. др Мато Пижурица, проф. др Вера Васић, проф. др Љиљана Суботић,
проф. др Владислава Ружић, проф. др Јасмина Грковић-Мејџор, уредник,
проф. др Ивана Антонић

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

проф. др Јасмина Грковић-Мејџор

СЕКРЕТАР РЕДАКЦИЈЕ

мр Миљивој Алановић

Инв. бр. 13727

РЕЦЕНЗЕНТИ

проф. др Мато Пижурица (Филозофски факултет, Нови Сад)
проф. др Вера Васић (Филозофски факултет, Нови Сад)
проф. др Љиљана Суботић (Филозофски факултет, Нови Сад)
проф. др Владислава Ружић (Филозофски факултет, Нови Сад)
проф. др Јасмина Грковић-Мејџор, уредник (Филозофски факултет, Нови Сад)
проф. др Ивана Антонић (Филозофски факултет, Нови Сад)

ЗА ИЗДАВАЧА

проф. др Љиљана Суботић, декан

Штампање овог броја финансирао је Министарство за науку и технолошки развој
Републике Србије. Захваљујемо на финансијској помоћи.

ТЕРЕНСКИ ЗАПИСИ ИЗ МАЛОГ ГАЈА (РУМУНИЈА)¹

САЖЕТАК

У раду се даје транскрипт теренског записа из румунског села Мали Гај и указује на прозодијску структуру, али и синтаксичку и лексичко-семантичку интерференцију са румунским језиком.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: српски говори у Румунији, прелазни говори, смедеревско-вршачки дијалекат, шумадијско-војвођански дијалекат, дијалекатски текст.

1. Увод

1.1. Село Мали Гај налази се у румунском Банату и од Великог Гаја у пландишкој општини одваја га само државна граница. У основи је то био смедеревско-вршачки дијалекат, који је у контакту са шумадијско-војвођанским добио типичне одлике једног прелазног говора, о чему сведочи инвентар и дистрибуција акцената. Наиме, у овом говору:

а) срећу се четири новоштокавска акцената: *Бедград, у водди, у градини, иде, ђни учу, ђсто, од ђти, пãприке, сãмо, синђвица, тãко, фрђштук, чїта; јãје, кїфле, колãче, мãлко, ђде, печѐње, ўста, четвѐртом;*

б) среће се факултативно кановачки акценат: *Бђжић, дђшла, изїшла, їшли, јѐма, кѐње, ђна, ђца, пѐкла, пѐкли, сãрме, сѐстра; лђнац, ђлај;*

в) среће се знатан број непренесених акцената: *овѐ, онѐ; астãл, водђм, компђт, маргарїн, одозђр, онђм; девђјка, замѐси, поквãрен, поквãрено, увãти, усђчем; у градїни, имãли, кобасїце, сас лудãјом, остãли, отїшли, родїтеље, синовїца, угрãбио.*

1.2. Под утицајем румунског језика дошло је првенствено до промене на прозодијском, синтаксичком и лексичком плану.

1.2.1. На прозодијском плану евидентно је брисање дистинктивних обељежја српских акцената:

а) дуги акценати се факултативно скраћују: *врї>врї, вђко>вђко, јã>јã, кђпу>кђпу, мѐсо>мѐсо, рђд>рђд, свѐши>свѐши, сїна>сїна, стãри>стãри;*

¹ Рад је настао у оквиру пројекта *Дијалектолошка истраживања српског језичког простора*, који финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије. Финансирање прикупљања грађе потпомогнуто је делом из средстава пројекта *Испитивање српских говора румунског дела Баната* који финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије, а чија је реализација поверена Матици српској.

városhi>városhi, венчање>венчање, дала>дала, синовац>синовац, Темишвара>Темишвара, тóрба>тòрба;

б) узлазни акценти прелазе у силазне: *девòјку>дèвòјку>дèвојку, дивàни>дìвàни>дìвани, фамìлија>фàмìлија>фàмилија; вајàри>вајàри, ìмаду вìна>вìна, дазв̀р̀ји>дазв̀р̀ји, м̀а̀лòкром̀т̀ѝра>кром̀т̀ѝра, исѐпрет̀к̀ив̀ало>прет̀к̀ив̀ало, р̀а̀д̀ѝли>р̀а̀д̀ѝли, Темишв̀а̀ра>Темишв̀а̀ра;*

в) кратки акценти се дуже: *дòцно>дòцно, о̀л̀а̀ја>о̀л̀а̀ја, т̀а̀мо>т̀а̀мо; вòд̀ѝло,² к̀р̀à̀ве, м̀ех̀à̀нич̀ар, н̀ѐд̀ѐљ̀ом, т̀à̀ван, х̀р̀ђ̀ав̀о;*

г) предакценатске и послеакценатске дужине веома ретко се могу срести: *нè вèжем, урèђ̀ив̀аду, ф̀а̀м̀ѝлѝја, т̀ѝф̀он; у бòл̀н̀ѝцу, али: к̀уп̀ѝли>к̀уп̀ѝле, пр̀а̀с̀ѝле>пр̀а̀с̀ѝле, р̀а̀д̀ѝла>р̀а̀д̀ѝла.*

1.2.2. На синтаксичком плану румунски утицај најоучљивији је:

1.2.2.1. у реду речи:

а) код неграних глагола: *п̀р̀à̀вим, ал нè баш вòлу је; нè се в̀ид̀и; нè се д̀р̀ж̀и; не се п̀р̀à̀ви; мòгу да цèле гòдине да не вèжем, нè се пок̀в̀à̀рено ув̀ати н̀ѝшта, нè се р̀ѐж̀е;*

б) код проклитизације енклитика: *è, м̀а̀ло кòји су имàли дèцу су отѝшли по в̀à̀роши, су остàли сàмо òни стàри; сам имàла бр̀à̀та, сàм имàла òца, м̀à̀тер;*

в) у постпозитивној употреби придева: *вòде л̀ад̀не, к̀а̀ц̀е в̀ѐл̀ѝке, ìмам м̀лòго лòнце в̀ѐл̀ѝке, с̀в̀ѐце в̀ѐл̀ѝке, сл̀ан̀ѝне к̀у̀ване.*

1.2.2.2. у удвојеном директном и индиректном објекту: *с̀ѝна сам га рòдила, и вас̀ѝлиц̀е и п̀р̀à̀вим; м̀ене ми б̀ѝло ж̀а̀о.*

1.2.2.3. у нарушавању употребе падежа правца и места: *мòрали да ùж̀емо у зàд̀руг̀и; да ùж̀е у п̀ен̀зѝји; ѝшла на стàнѝци; се ìде у ц̀р̀кви; сам ѝшла у ц̀р̀кви; ìдемо у ц̀р̀кви; се м̀ет̀ло у чòр̀би; сам м̀ет̀ла у ш̀ер̀п̀ѐњи; м̀ет̀ем у ш̀ер̀п̀ѐњи; да ùж̀е у ш̀кòли.*

1.2.3. У току разговора информаторка је спонтано мењала језички код употребавајући:

а) поједине румунске лексеме: *сàд сам м̀ет̀ла ж̀а̀годе у кон̀ђ̀ел̀à̀тор (рум. congelator=фрижидер), нè се в̀ид̀и, нèма кур̀ен̀та (рум. curent= струја), м̀ет̀ем м̀à̀сти, се п̀р̀ж̀и м̀à̀ст, јел ò̀ла̀ј (рум. ulei=уље), т̀а̀ј к̀à̀л̀ђ̀у (рум. calciu=калцијум), б̀ѝли м̀ѐту̀ти као кев̀у̀ри (рум. chiabur=богататаш);*

б) или семеме: *да и нè вèжем цèле з̀ѝме с̀ѐду (=стоје) т̀а̀ко и док не пòјем; ал је п̀р̀а̀ила сàмо јòш ж̀ену гòдину је тр̀ѐбала да св̀р̀ши факултèт.*

1.2.4. Разговор је вођен у кући информаторке Десанке Стојанов која је рођена 1932. године у Малом Гају. Од 1948. године, када се удала, стално живи у Манастиру, селу удаљеном од места рођења петнаестак километара. На опуштеност разговора утицао је адекватан избор тема (блиске њеној свакодневици и начину живота) и препорука коју смо добили од Савеза Срба, на чему им се овом приликом срдачно захваљујемо, као и предусретљивим домаћинима. Иако смо се трудили да говоримо у дијалекту, наше употребљене стандардне форме у питању нису мењале њен устаљени идиом (*А где је био у војсци? У вòјски је*

² Овим знаком се обележава продужени кратки акценат.

био), што сведочи о затворености за неке елементе нашег стандарда, будући да није у непосредном контакту с њим.

1.3. Значај овога рада, а нарочито дијалекатског текста лежи у чињеници да је он слика интерференције двају дијалеката и два несродна језика. Овај дијалекатски текст је највероватније једини и последњи снимљен, транскрибован и публикован докуменат говора који се неповратно гаси, будући да у селу има још три осамдесетогодишњакиње српске националности.

2. Дијалекатски текст

*

Кажите нам нешто о унуцима?

Ова ма̀ла не учи, о̀тац је Ара̀бин, да ка̀жемо, а нѐкад ма̀ти ра̀ди, ра̀дила та̀мо ди се пра̀ви о̀нај цитро, о̀но и о̀на и о̀н зна̀ ср̀пски, о̀н је учио за до̀ктора у Југо̀славији. Није учио о̀де у Руму̀нији, из Југо̀славије и о̀н зна̀ ср̀пски перфѐкт, за̀то је ка̀зла дево̀јка да на̀учи пр̀во ср̀пски и о̀ндак руму̀нски и о̀н кад до̀ђе код на̀с, о̀н не го̀вори руму̀нски, не го̀вори дру̀кше са̀мо ср̀пски.

А одакле је он?

Из Сѝрије, Сирија̀н.

А што је дошо овде, да ради или?

Да, ра̀ди, ра̀ди, о̀н ра̀ди, па о̀н ка̀ко је био, о̀н је био та̀мо у шко̀лу у факултѐт за до̀ктора.

У Београд?

У Бео̀град. Кад се бомбардѝро Бео̀град, о̀ндак сви су се распр̀шили који-ди ка̀ко је мо̀го. И о̀н је угра̀био ова̀мо и о̀сто, није мо̀го да иде на̀траг. Јел то акте све су биле бомбардиране, све су биле та̀мо и та̀ко о̀н је о̀сто и брез акте и брез о̀во и о̀н нека̀ко је пра̀вио о̀де акте и о̀сто о̀де. А та̀мо нема, са̀мо два бра̀та, родитеље нема нико̀г. Ма̀ти ни ни му била Ара̀пкиња. Ма̀ти му била из, и не мо̀г се сѐтим са̀д та̀ко фрѝшко, ни му била њине вѐре. А о̀н зна̀ перфѐкт, како ка̀же она̀ј, до̀бро, до̀бро ср̀пски, она̀ко још ка̀же на на̀ше дево̀јке „ви не знате до̀бро ср̀пски као што се гово̀ри у Бео̀град“. О̀н та̀ко зна̀ да дивани, кад го̀д до̀ђе код на̀с, о̀н та̀ко дивани и та̀мо ку̀ћи. Он-је ка̀зо дево̀јка пр̀во да на̀учи ср̀пски да зна̀ и о̀ндак руму̀нски ће да на̀учи у градиници ће да на̀учи кад иде са деца̀ма да се игра. Та̀ко о̀ни учу дево̀јку ср̀пски.

А можда он мисли и да се врати за Београд?

Да, да, ймам као бра̀тов сѝн ймо дево̀јку Оливѐра, о̀пет та̀мо је радила у Ниш је била у факултѐту, о̀пет кад се бомбардѝро Ниш, шко̀ла њена је била бомбардирана и о̀пет та̀ко је до̀шла о̀де, са̀д нема акте, не-мо̀ж да иде на̀траг, не-мо̀ж о̀де да у̀ђе у шко̀ли. Са̀д је као келнѐрица, у она̀ј, да, ал је пра̀ила са̀мо још јѐну го̀дину је трѐбала да свр̀ши факултѐт и да бу̀де као на спор̀т је учила. Е, не-мо̀ж акте не се на̀једу више, ништа нема, а ова̀ко ка̀жем, о̀ни све.

А кажи ми како је твоје име и презиме?

Стојанов Дѣсанка

А које си ти годиште?

Ја-сам тријес друге рођена.

А где си рођена?

У Мали Гаж.

То-је овде, јел тако?

Да, кад се дође, Велики Гаж и Мали Гаж су јено нуз друго. Само један шамац и не знам колко, јено два-три километара нас растаје од, ми-смо имали млого фамйлије у Велики Гаж, и у Панчеви и у Велики Гаж и у Вршац, у Ватин, у Цаму, млого фамйлије смо имали. А моја баба од материне стране она је била из Тителја, одандле је фамйлија. Тителј, Пјерлез, одандле је фамйлија, све одандле.

Према Зрењанину?

Само-су дошли оде прѣ, није била граница, је била...

А ондак су Срби неки, у Мали Гаж бйло полак села Срби, полак Румуне. Е, а ка су то почели да дође сви који су имали фамйлију, дѣцу, имали и родитеље, ти-су сви вукли натраг, тако остало мало. Ђ, мало који су имали дѣцу, су отишли по вароши, су остали само они стари. Сам имала брата, сам имала оца, матер. Сви су умрли, остала ми само снаја. Ђто, синовац и његове девојке су отишле у Темишвар, синовица од брата отишла у Ђермани и тако нема само снаја је кући. Да, и још јено две има те старе.

*

А јел има Срба сад у Малом Гају?

Нема, са(д) те три жене, нема.

Има још три жене. Оде две жене и нас двоје, само четри Србина, четри душе.

Нема, то-је бйло млого.

Како ви овде живите, како је вама овде?

Здраво добро, ймамо свашта, дѣца нам дођеду кући.

А јел причате српски вас двоје?

Да, српски, сигурно и дѣца све српски и зѣт нам зна. Јел ис Шѣнђурца је зѣт, Румун, али је ис Шѣнђурца и он зна.

*

А ћерка кад се удавала, девојка кад се удала јел вам било мало криво што се удаје за Румуна?

Па, онако, кад је тако била срећа, ова је синовйца шта је професорка, да, Адйна, она зна српски и да пйше и да чита, а то-је тетка њој.

А јесте ли правили свадбу вашој девојки?

Мојој девојки нйсмо прăвили свăдбу, јел прѣ две недѣље је љмрла бăба, је бйло свѣ спрѣмно за свăдбу и бăба љмрла прѣ две недѣље, имăла са срѣом и љмре, такѠ нйсмо прăвили.

А да је била свадба каква би била, по којим обичајима?

Ѐ, по српским, па јă сам прăвила мѠјим сйну свăдбу, смо прăили мй свăдбу шта нйје бйло свăдбе такѠ; напрăили српски.

А како ви правите свадбе овде, какав је обичај?

Мй смо прăили такѠ су йшли прѣво фйфери су звăли по сѣлу и не сăмо јѣдан, су бйли вйше, како-је бйло, фйфери, Ѡбичај је такѠ сăс јăбуком се йшло, сăс јăбуком. То-се дăла, бйла пўна тѠрба јăбуке и бомбѠне, то-свăки је дѠбио јăбуке и бомбѠне, свăки је ймо од Ѡти кѠји су бйли звăти и Ѡндак то кад је бйло за свăдбу, јўтри сам дăла, снаја нам и(с) СѠке, Српкиња, и тăмо смо, кад је бйло да се йде, тăмо се венчала и смо дăли фрўштук Ѡде. Ѡбичај је прăви српски, и шта кăже Ѡнај, пăорски не госпѠтски.

Да, да, тај паорски?

И смо дăли фрўштук, парадăзле у аугуст бйло. Прадăзле, пăприке, бѣле кобасйце, бурăги, шта је бйло свѣ такѠ Ѡбичај, сланйне кўване. Смо имăли кўвара. Кўвар је дѠшо.

А какве кобасице?

Колењаѣце, јел кăко кăже од цигѣрице, од Ѡте такѠ и тѠ се дăло за фрўштук. Ѡндак смо отйшли по изав и то рăно, нѣ доцно да бўде то-рăно, Ѡбичај фрўштук кăко трѣба да се дă. Ѡндак смо отйшли у СѠки, тăмо Ѡпет су бйли дочѣкани Ѡни одăнле шта су бйли и Ѡви одăвде. Двă аўтобуса, јѣно двăдесет машинѣ бйло тăмо на венчање. Тăмо се венчали и рўчак се дăо Ѡде. Јѣдан сăт рўчак се дăо. Сăм зăклала шездѣсет пѣт кокѠшке, чѣтир свињѣта се зăклало и две стѠтине и педѣсет кйла говѣђе мѣсо. ТѠ се дăо рўчак, се дăла сўпа, Ѡбично пăорски, нѣ госпѠтски, се дăла сўпа, рймфлајш, и Ѡндак и печѣње и колăче, свињско, свињско печѣње. Вѣчи се кўвала јѣна кйсела чѠрба, а нѣ кйсела Ѡнако, бйло пѣтнес лйтре мйлера се мѣтло у чѠрби, мѣса сйтно, сйтно мѣса, кўване сăрме и печѣње, Ѡпѣт је бйло колăче, је бйло.

А ноћу сте дали то?

ТѠ је бйла вечѣра, дѣсет, јѣданăјс сăти, вечѣра.

А то сте кући правили?

Ѡде, чѣтир стѠтине и шездѣсет је бйло код астăла, чѣтр стѠтине одăндле, одăвде.

А кажи ми јесте ишли по кума?

Да, да, да, по кўма. Па сăмо кўм наш је бйо из Темишвăра, па нѣ такѠ је дѠшо, бйо кўћи. И кўм је бйо и старѠјко су бйли, по српским Ѡбичајима кăко се прăви, дă. И јўтри јѣдан пăприкаш. Свй кѠји су Ѡстăли до јўтри, тй, се кўвало пăприкаш, се дăо и Ѡндак се испрăтило кўм.

А јел овде обичај код вас да се млада прерушава?

Нѣ, нѣ се.

*

А јел овде било Немаца у селу?

Нè, б̄ар је, б̄ило комшија један оде иза кӯће, ал т̄о је одавно, одавно, одавно умро.

*

А шта ви кувате овако, шта недељом куваиш?

Супе, на живинско, на говеђе, ми донесу деца из Темишвара, купу говеђо месо, јел овако немамо оде ди баш у недељи говеђо сам кувала. И живинско, од патке сам кувала супу и сам пекла и т̄о је било у недељи и сам правила јену торту, онако обичај сад сам метла јагоде у конђелатор (рум. congelator=фрижидер), сам метла јагоде и одозгор, пена тако од милера, лупан шлаг тако и супе, соса.

Од чега правиш сос?

Јел од лука, јел други пут ове недеље правим од лука, сад сам имала, јел правим од мирођије, јел правим од парадајса.

А од вишања?

Нисам правила од вишње, правим ал нè баш вољу је од вишње сви јел нису научени тако све да је од вишње и се прави сос и од ове и од рена, ако сте праили.

Како правиш?

Метем масти, се пржи маст, јел олај (рум. ulei=уље) и ондак метем рен, се пржи малко у олај и ондак се рен и брашно и се прави наново како треба брашна се мете колко мислиш да оћеш да правиш сос да буде и ондак се мете мало сирћета, мало шећера.

А јел знаш ти у кисело да месииш? Дај ми рецепт.

Се мете млека, мало соли и квасац. И т̄о малко се подигне, сад зависи колко много оћеш да правиш. Ако ош за нас двоје, ми правимо један мали пакетић тако и се подигне малко и ондак замесим. Колко т̄о увати, као по литре млека само ондак манем да се кисели и онак правим сас орасима, сас јабукама, са сиром и кад има свежа, и кифле правим. Трејем маргарин, ако ймам сала.

На шта трејеш?

Трејем тако сас, га праим као пѣну и ондак намажем т̄о тѣсто и ондак метем сеч'ем све у парчадиће и ондак овако метем јел орасе, јел пекмеза и онак овако прѣвим, на пример како-је ово, прѣвим овако, и је савим одавде овако. Онак она кад се испече, она се надигне сва као лишће, само лишће дођеду. И јел кад нè маргарин истрѣјеш добро да је пена маргарин и опет намажеш јел беле кифле.

Не знам шта је то, дај ми рецепт.

Метемо јену кашику јел колко оће да правимо. Ја не мерим ништа, ја знам по иза, иза очи, метем масти и ондак т̄о, трејем маст сас брашном, и т̄о колко увати т̄о брашно и та маст јел маргарин, тада нè баш масти се је, маргарин и ондак метем опет малко квасца и сад водом, не метем млека јел млеко оће да скупи. Кад праимо тако беле кифле и овако то и ондак т̄о опет мало растеглимо нè треба да се кисели. Т̄о се растегли и опет се сече тако парчадићи, се мете ово и онак ја овако усучем и онак и ваљам у шећер и то-се топу уста и јеш тако беле кифле.

Шта још правиш у кисело?

Крoфне правим као oве у кисело. Све и правим слатке колаче сас јабукама, сас лудјом.

Јел кидаш тесто?

Нe, тo тeгл'им кoлки је астал.

Како то замесиш?

Брашна, воде и соли. Кад је добро брашно, како треба, га мажем тако, ондак тo замесим и манем да се седи, да седи и тако он-се мало отпусти и онак мeтем јел масти јел олаја преко њи, добро, и онак растеглим кoлко ј астал танко, танко, oколо кидам те крајове и ондак мeтем лудју јел мeтем дрyго нешто, орасе јел штa oђу, с ким oђу да праим и завијем тако то мeтем у плeк.

Чиме намажеш плек?

Сас олајом, јел сас машћом, мeтем доле мало да је масно да се не улeпи и одозгoр мeтем малкицо да, и тo су тако фине.

Јел прође недеља без у киселог?

Прeђе, прeђе кад праим, а праим дању овако саде лeти, нe баш толико има више посла, а зими и преко недеље то-се зна. Четвртком, уторником, увек сам правила и недељом никад недеље без колаче, никад. А мисим сyтре ћа да правим ове у кисело тако ал правим са сyром као, како да кажем, мeтем сира растeглим добро и мeтем сира прeвим и пeчем у маст.

*

Ког сира?

Сира од oвце, oвчијо сир.

Кришка?

Кришка и ја тo га на рeндло и мeтем јeно јaje унутра. Од крaве сaмо сам праила, сaд нeмам ни крaву од две године не држимо ни крaву.

Како си правила сир?

Онак сам мeтла, ја имала лoнце, тако сам мeтла на лoнце, на лoнце се киселило земљане, земљане лoнце и тo се киселило млeко одозгoр сам узела милер је било милера, o, бoже кoлко милера је било и ондак сам мeтла на шпoрет лoнац и се тако мало угрeјало, онак изручила из лoнца и тo се стeгло тако се правило сир. Зависи кoлко млoго млeка од тифoна јeно платно, тифoн тако. Цедило, то-је било јако фино, смо правили колаче са сyром од крaве.

Јел ставиш шећера у сир?

Кад правим колаче, ставим, а овако кад га јeш, нe, овако си мoго да га јeш сас милером, сaмо мало соли си мeто и тако се јeло.

*

Шта од зимнице стављаш?

Сам мeтла краставце, сам мeтла ове логошаре, паприке од oне сербијанске, од oне црвене, кау бабуре. Парадајс и тo сам мeтла. У две фeле, да вам покажем.

Ова је било црвена, а овако су зелено од ове сам метла у градини код мене то-сам имала. Сам кувала преко стo флаше парадајс.

Па ко је отро флаше?

Ја, и флаше, и сам и млела, и сам ондак на машини, онак сам и кувала на шпорет, и цедила, и метла у кoтарици и до сyтри дан седеле, сyтри дан сам извадила и сам и метла у шпajз. Тако тамо сам метла шљиве, сам метла вишње у компoт, у дyнст.

Како остављаш краставце?

Краставце, ајде, ево, глeдајте, парадајзле сам метла. Краставце и опeрем лeпо, мeтем опeрем лeпо флашу, опeрем краставце, мeтем ове лйшће од вишње, лйшће од цeлера унутра у флаши и наређам краставце и на флашу од три литре краставце три кашике дoбре сoли мeтем и ондак вoде.

А у вр кашике?

У вр да је, вр да је јаче и ондак мeтем вoде ладне из бунара, нe кyвам, нe нйшта. Ја тако мeтем и ми сeду у двe, три гoдине и ондак кад сам и метла, тако мeтем вoде, а и с два прста тако да нйје баш вoда чак до гoре кoлко су парадајзле, краставце и штa мeтем. Тамо мeтем мaло сирћета и мeтем конзервaнт. Не мeтем шeћера, не мeтем нйшта и тo мaнем, мoгу да цeле гoдине да не вeжем, нe се поквaрено увaти нйшта, јел oне мaкар кaко да и мeтеш, oво свe пeњуше и тa пeна се увaти, oма поплeснaви, а овако нe.

Шта преко ставиш?

Мeтем јeно цeдйло, јeдно плaтно, јел штa гoд, јeдан целофан одозгoр. Да дoђете да видите. Ймам oвде баш парадајзле мeгуте. Глeдите, глeдите.

Па лeпо. Која је то сорта?

Ја, нe знам кaко им кaжеду, oне тако сeду цeле зйме да и држим да и нe вe жем цeле зйме сeду тако и док не пoјем, oне нe се поквaре, не поплeснaвиду.

Ето, лeпо.

А oде ймам компoте. Нe се вйди, нeма курeнта (рум. curent= струја). Тy ймам пeкмеза, ймам парадајзле.

И за децу?

И за њй мeтем. Мeтеду и oни и њйма ако oни пoју прe, кoд нас йма више па нe се.

Како си кувала парадајз?

Сам и млела. Ймам машину нaручно и опeрем и исeчем тако пaрчаде и ондак на машини свe и самeљем и сaмо чoрба остaне. Е ондак мeтем у лoнац, јa ймам млoго лoнце вeлике, мeтем у лoнце и се кyва, а се кyва млoго да спaдне да је гyста и мeтем конзервaнт и мeтем у врeло, кaко је врeло са шпорета, тако сйпам у флаше. Мeтем у плeк, мeтем у флаше и мeтем вoде и oне тaмо се кyваду у тy вoду и нe пукнеду.

Кoлко си оставила oве гoдине?

Ја, знaм, сам кувала преко стo флаше. Од јaбуке сам кувала пeкмез. Сaмо ймамо мй у градини, ймамо у градини, и сам и млела, и сам и oпрала лeпо, и сам и млела на машину од кобасйце, и сам и метла и ондак сам метла у шерпeњи, и се кувало. На шпорет и кад је било скyвано, ондак сам метла шeћера, и сам

кӯвала још ма̀ло и ондак сам мѣтла у фла̀ше опет вру̀фо та̀ко и мѣтла опет у рѣрну ма̀ло да сѣди да се увати одозгѡр и затвори́ла. Ја̀ко фйно.

А шта си са шљивама радила?

Шљйве сам пѣкла у компѡт та̀ко, кажу у дунст, сам мѣтла шљйве. Обично опет и опѣрем, и мѣтем та̀ко ко̀лко је фла̀ша, опет и кӯвам. И кӯвам на шпѡрет, мѣтем у шерпѣњи во̀де и то̀ ондак се кӯваду. Ма̀ло, кад пѡчне во̀да да врй, ондак ја̀ то̀ скинем до̀ле и пѡкрим и то̀ сѣду до̀ јутри та̀мо у шерпѣњу у во̀ди.

*

Јел имате стоке?

Стѡке нѣмамо ви́ше, два̀ свинчѣта са̀мо ймамо. Смо имали ко̀билу, ко̀ње смо имали, смо имали кра̀ву, а смо прѡдали је и нисмо мй у ста̀њу ви́ше да ра̀димо, да сѣчемо тулѡзине, да ко̀си дѐда.

Чиме си се ти бавила?

Нисам ра̀дила у ра̀дњи, свѣ у пољопрйвреди сам ра̀дила. Смо имали млѡго зѣмље, ймали трѝдесет ла̀нца зѣмље. Та̀мо је трѐбало да се ра̀ди. Зѣмља је на̀поље у ха̀тар, та̀мо смо йшли па по дѐсет два̀најс ла̀нца, пѣтнајс ла̀нца се то̀ ко̀пало лѣти. Ја̀ и дѐда и свѣкар и јѡш сам имала и дѐвера. Пра̀ви па̀ори.

Шта сте сејали?

Жйта, кукуруза, јѣчма, ѡвса, дѐтелине, свѣ што је трѐбало за стѡку. Било чѐтир-пѣт ко̀ња, било кра̀ве, било сви́ње, било свашта млѡго, млѡго. Свѣ ра̀дили, винѡград смо имали. Са̀де нѣмамо, са̀д нам кад смо мо̀рали да у̀ђемо у за̀други, нас су облигйрали да у̀ђемо у за̀други, ондак смо, нам изва̀дили винѡград нѣ мй, ѡни нам изва̀дили винѡград и ондак смо мѣтли кӯћи грѡжђе да ймамо, смо бйли научѣни да јѣмо грѡжђе, да јѣш свашта.

Како се прави́ло ви́но?

Да се пра̀вило ви́но. Дѐца бра̀ли винѡград, су га млѣли у ка̀це вѐлике, ймамо ка̀це вѐлике и ондак је сѣдело ви́ше од недѐљу да̀на до̀кле је изра̀дило и ондак се цѐдило и мѣтли у барда̀це и са̀д у шпajз мѣтем. Нѣ се ви́ди, нѣма курѣнта. И ѣто ймаду ви́на, се пра̀виле ѡве го̀дине јѣно пѣт стѡтина и чѐтрдѐст ли́тре из ѡвог шпалйра. Смо пѣкли ра̀кије млѡго, да.

Где печете ра̀кију?

Смо ймали код на̀ше при́је у Шѣнђурац. Та̀мо се пѣкла ра̀кија, смо у̀век ра̀дили свашта.

А живине јел имаи́?

Ймам јѣно прко (=преко) чѐтрдѐсет-пѐдесет ко̀кѡшке. Шездѐс и три́, фѡрт и са̀д ка̀жем, ће да ко̀љем, ће до̀ђеду дѐца у субѡту. У̀век ко̀љем чѐтвр̀тком, пѣтком, ко̀љем и кад до̀ђеду дѐца субѡтом, недѐљом йду кӯћи. Сва̀ки и до̀би по јѣну ко̀кѡшку да йма да јѣду.

А ја́ја?

И ја́ја то̀лико си́лно ја́ја што сам имала ѡве го̀дине, вала ни́кад нисам имала то̀лико ја́ја. И ка до̀ђеду кӯћи, опет не прѡдам ја́ја ни́шта. Ко̀лко мй трѡшимо у кӯћи, мй и ѡни до̀ђеду, ондак им да̀м. Чѐтрдѐсет-пѐдесет ко̀лко ѡђеду у̀зму па да̀м

синовйци свăким кѳлко им трѳба јăја. Не прѳдам јăја тѳ свѳ дрђим зă њи. Кăко мăма са нѳ да да дѳђеду, да йду с прăзне рѳке, нѳмо и свăшта шта трѳба мăло кромпйра, лѳка и пасуља и зѳлена и свăшта шта гѳд кад йду кѳћи. Мăма спрѳми пакѳт, то-се знă. Свăке недѳље кад дѳђеду нѳ йду с прăзне рѳке.

*

Шта више једете ти и деда, меса или?

Мѳса вйше јѳм, јѳмо вйше мѳса; кѳвам и чѳрбе. Јѳче сам кѳвала чѳрбе сас мѳсом, ал зăкиселила сас парадăјзлом и сам лѳпала тăко јăје и брăшно, вăљушке. Сам мѳгла и мăло кромпйра, јѳно двă кромпйра и тăко вăљушке сам кѳвала у чѳрби. Да, сăд, данăске ѳћу да прăвим нѳке вăљушке, кăко кăжемо ми пăорски. Тѳсто замѳшено сас овйм, сас сѳљом и ѳндак замѳсим дѳбро тăко да је тврђе и ѳнак тѳ кѳва вѳда и кйдам тăко и прăвим сос од парадăјзле. И кад прăвим прăзне, ѳнак запрђим, сѳчем мăло лѳка и мăло пăприке и олăја и ѳндак то-се прђи и ѳнак мѳтем тăмо вăљушке, јел резăнице, јел штă. Јă не вѳлем макарѳне, кѳпиду макарѳне.

Јел трошиш млевено месо?

Прăвим, кад прăвим сăрме, кад прăвим од папрйке, кад прăвим сăрме од купѳса прăвим, шницле прăвим, кăко кăжеду, нă бѳг и вйдо и ѳвек ймам самлевѳна и ако нѳмам јă йдем и кѳпим, ѳде у магăзин, јел прăвим чѳрбу као сѳпу, прăвим мѳсо самлевѳно и прăвим тăко окрѳгле свѳ лѳптице и тăко пѳстим.

Кад си се удала?

Нйсам имăла осăмнајс гѳдина ка сам се ѳдала.

А што си се тако рано удала?

Ћто, тăко је бйло и прѳ ѳбичај.

Где си њега нашла?

Нăш јѳдан рѳд де-је бйо са ш њйм рѳд, па ѳто смо се нашли. гн дѳшо у Мăли Гăј, а њѳгов брăт ѳпет је ймо из Мăлог Гăја јѳну жѳну, па ѳто тăмо се вйдли и кăжем, сăм имăла девојку, нйсам имăла осăмнајс гѳдина ка сам имăла девојку. Ћ, пѳсле тѳга, сам имăла сйна, сăм му дăла гѳдину и ѳсам месѳци да сйса, али јă сам бйла слăба и млăда и слăба и ѳн је тăко бйо чѳтир й по кйле ка сам га родйла. Бйо вѳлики, здрăво и јă сам му ме дăла да сйса и ѳнда стăву, кăко да кăжемо, тăј кăлћу (рум. *calcium*=калцијум), свѳ вѳко ми свѳ и о тѳг ми кăзали дѳктор да због тѳг ми фăли и зѳби, јел нйсу мѳји зѳби и су мѳтути. И зѳби ми фăли због тѳг јел свѳ отйшло свѳ, свă снага, шта кăже онај, ѳн је бйо дѳбо кад је бйо мăли, нйје јѳо цѳо дăн нйје јѳо. Кад сам дѳшла кѳћи с радње, ѳнак трѳбала свѳкрова да ми га на тăмо код капйје на кѳла да му дăм да сйса. Цѳлу нѳћ је сйсо, јѳдвă, јѳдвă сам га прăвила да се мăне сйсе.

Па како си то урадила да се мане?

Па сам сѳдела нѳћу дѳцно нăпоље сас мѳжом тăмо бйла у тулузйни, у хăтар. Нисмо-дѳшли кѳћи докле-нйје ѳн тăко је плăко, је лѳго и зăспо. гнак јѳтри ѳпѳт рăно смо устăли да нас не нăђе недѳљу дăна и нѳшто нй ме вйдо и ѳнак се изгубйло и млѳко.

А кад те је после видео?

Ђ, посла забадава, посла није било више млека.

Колко је имо кад се мано?

Тџо да сйса јџш. Гџдину и џсам месџци је имо. Йшо је, говорио је и „мамо, дај ми да вйдим, мамо, дај ми да вйдим“. Мџне ми било жџо да му нџ му дам кад је џн је свџ плако за мном „мамо, дај мй“. Тџ ми казали дџктори јел тџ је због тџга јер ја сам му дала.

Де си родила децу?

Сйна сам га родила у блнйци у Дџети, а девојку кући. Што каж џнај, ни нџ знам како сам се, у четвртак у утџрник мџж ни није био кући, био у вџјски, џнак нйсам сџдела са ш нйм гџдину дана и отишо у вџјски. Јел прџве трй гџдине вџјску. И у тџ време, ја сам затрџднила и џн није дошо кући, кад џн је био у вџјски кад се девојка родила. После, кад је био трй гџдине девојка и џн је дошо из вџјске. Йшла девојка на стџници пред нйм да дџђе тџта кући. Долџзио кући џједно. Долџзио, долџзио.

А где је био у вџјци?

У вџјски је био у Хунедџри на радњи мџтут јел смо бйли мџтути као кевџри.

А шта је то?

Као млџго зџмље, као паџри, млџго зџмље и млџго маџве је било. Свџшта је било. И тако је био нџ под пушку, него сџмо тако на радњи мџтут, само-џн толико је знаџ да свйра маџло и у армонйки је био у ансамблу пџво. Кад је дошо, џнак после тџга сам џстала са сйном.

А муж јел радио?

Свџ паџрин дџкле се прџвила задруга код нас у село, држџва, био колектив. Ѓнак је био десет гџдина у колектив је био као јџдан шеф ди-су краве се држале, џвце, свйње ди-су имали. Ѓн је био тџмо шеф преко тџ дџсет гџдина. После тџ се десфинцирало се тџ. Ѓнак је џтишо џвде у тџј фенећџју је радио двадесет и пџт гџдина у фенећџју је магазиџџер. Није радио, џдатле је изйшо и у пензији.

*

А земљу сад имате?

Ймамо зџмљу, је парлог. Радимо само-џвде ймамо двџ градйне до Шџнђурца и трй градйне ймамо џде на йзлаз од села на йзлаз.

Ко ради?

Радимо само-јџну мй.

Јел имате машине?

Нџмамо нйшта, свџ смо с коњима радйли. Смо имџли по пџт коња, шџс, плџг, двџ равника па се йшли коњи да зврји, вџлики, јаки коњи. Па се водило а су се наџчили и џни сџми да йду, да окрџћеду на крај.

Јесте ли с џима српски причали?

Српски, јџна је бйла Дрйна, Јџдран и Маџра. Тако се звџли. Нйсмо имџли трактор. Није било, нйсу бйли трактори. Ѓ, после кад је бйла задруга, код нас

су били трактори, а нисмо имали земље. Ђе, кад смо добили земљу, нисмо имали више паре.

А нисте у аренду дали?

Не, код нас не узме нико. Не узме нико и немаш да радимо не можемо. Син и он је у радњи, он је механичар. Девџка сад не ради и она је радила све у бирџов, ту у Темишвар је радила као на калкулатор, на овако сада не ради, ће да уђе у пензији, не ради. Ђе, сад су с овом малом синџицом, не ради.

А како се то с коњима радило?

Ђе, оде је било све штаље и још је онамо. Ту-су били коњи, сена, дџетелине, то-све се скупило лџети па камаре кољко ни нам била градина смо имали напоље градине. Све оде је било пуно сена, пуно сламе, пуно плџеве, пуно тулузине, било свашта, млоге коње, ждрџбади, краве, теџоци, јунице, било свашта, свашта је било.

Јесте клали?

До сад две године. Да докле сад нисмо прџдали краву, сваке године смо га клали, теџоце. То-се знало, увек смо клали теџоце. Јџено време није било слџбоно, није слџбоно било да кољеш теле ал како сад је дошла демократија, џнак смо заклали. Увек сваке године смо заклали како се отџлила крава кад је стџго шџес-седам недеља, џсам недеља смо га заклали. Смо имали увек у конџелатор.

А жито?

Ђе, докле-је било, смо били паџори, паџори, је било све оде у авлији.

Како се зове то место?

Ту је било гувно, тако смо казивали, у гувно је било жџто, јџчам, џвас. Ту биле камаре пуно сас снопџвима, сламе.

Са коњима сте врли?

Не, долџзила јџна машина, јџна машина је врла то и жџто се дџгло на таван по стџ метара. По стџ метара је било на таван жџта, па је било јџчма, па је било џвса.

Како сте то користили?

За стџку се прџдало, се прџвило нџвце, а и стџка била. Имали тријес четр-дџсет џвце. Били свџњи млоги, сваке године мој свџкар како се прасџле крмаче, тако ни се прџдало прџсице мале. То је кад је било седамдџс-осамдџс кило, џнак је прџдо по касџпнице, било прџ касџпнице, долџзили касџпи, купџвали свџње и клали и се прџдавало мџсо.

Јесте помогли и деци?

Ми-смо имали ал смо знали да шпџрамо, ми-нисмо пили, ми-нисмо ишли на које-дџи. Тако смо скупили нџвце и џто смо купџли сџну три џџбе и кџјну и свашта. Девџка јџдан стџн, девџки тако и машину и девџки. Девџка је стар-рија, пџсле кад смо купџли џџзи и машину, сџн увек је казиво и џџему, док ни се џжџнио, смо купџли стџн.

Каква ти је сна?

Здрџво дџбра, Слађана се зџве, здрџво пџметна. Је пџметна и нас слџша и нам прџви свашта. И џндак сџну нисмо купџли сџмо стџн, смо ми купџли, није бџо џжџен, пџт година. Прџ тога смо му купџли стџн, није бџо џжџен. А ма-шџну нисмо теџли да му купџмо, каже Слџбодан: „не ти кџпим машину, јел ти

ниси ожeњен“. Идeш са дрyгом, оним, оним. Он је свiро у армоникe и он и син, идeш, дoђе коjа лyда пиjана тaмо. Нe знаш и да се упропaстиш сас машинoм као што йма дрyги. Кад се ожeњени, oнак смо му купи́ли. Кад се смiрио, oнда смy му купи́ли. Јeна машинa је прoдо, сaд је купио дрyги, сaд лoгaн йма нoви. Дoђе син, сeди oде по недeљу дaна, по трй дaна кад йма нeшто. И снаjа кад је за Ћскрс, за Бoжић, за тaко свeце вeликe „мaмо, нeмoј да прaвиш колaчи“, нeго oни ми прaву тaмо у Темишвaр, oни ми дoнeсу гoтoвo. Пeткoвaчa сaд oнe дрyгe субoтe.

*

Како прослављате?

Идемо у цркви, дoђе пoпа прe тoг јeдан дaн, дoђе нам oчитa кyћy, свeти вoдицу, како кaжемо, oнак йде у цркви, кyпимо свeћy. И кyвали рyчак, дoђeду дeца oвaкo, нeмамо гoсте дрyгe, дoђy дeца. Смо свй двaнес, са oном мaлом смо двaнес. Кyвам рyчак, свaшта и кoливо, дoђeду yвек.

А колач?

Кoлaч нe се прaви код нaс, нe се рeже кoлaч, тaко сам нaшла oде. Кoд нас oпет не, ми-смо свeти Арaнђeо, а сaде не се држи више, нeма Србe. У Мaли Гaј је бйo свeти Арaнђeл дoкле су бйли мoји свй жйви, а сaд снаjа стaра и oна не мoже да oди, бйла скрjала нoгу и oна тeшкo њoзи. Срeђa, син је yмрo, синoвaц је yмрo, срeђa йма тaко дoбру снаjу да joј Бoг дa здрављe, јер йма брйгу зa њy. Дoђе из Темишвaра, сaд је у пeнзији и oна дoђе из Темишвaра и кoпа у гpaдини, прaви. Eто, срeђa y њy. Нeма ни oна, сeстpa је yмрлa, нeма дрyгoгa, дeвoјкa је у Ћeрмани, oна кад дoђе на гoдину дaна јeдaмпут, тeшкo њoзи би бйло. Тaко је дoбрe синoвице дoђy, Оливeра и Рaдмйла дoђeду код бaбe и прaвиду, рaдиду, крeчу, урeђйвaду. Србe eто више нeма, прe је бйла Гoспoјйна, Мaлa Гoспoјйна се држaлa слaвa прe, а сaдeкa више нe, сaд држу Мaлу Гoспoјйну, ал сaд с Румyнимa зaјeно. Нe, йсти дaн јeл румyнска је oсмог сeптeмбpa, а нaша на двe недeљe. Тaко држи као свeтaц, не држу као слaву да дoђeду гoсти. А сaд гoсте нeма нйкo. Дeвoјкe кад дoђeду, код њe је слaвa свaки дaн. Ал више нeмамо рoдбйнe, свй су поумйрaли, свй су oни су по Јyгoслaвији, нeма.

Ко је по Југославији?

Мoјe бaбe рoдoви коjи су бйли. Мoјa бaбa имaлa брaтa у Пaнчeви, oна кaже мй из Тйтeљa, из Пeрлeзa, мoјa бaбa oдaндлe је рoдом.

Јеси ишла и ти некад?

У Пaнчeви нйјe, а oде у Вршaц сам йшла, у Вeликй Гaј, у Вршaц, и Мaријo-лaни. И сам йшла код рoдoвe и у трoвинy.

А муж нема у Србији родове?

Он је oдaвдe, нeма.

*

Како је сад овде у манастиру?

О, је бйло здравo фйно, здравo фйно је бйло. Свaкa јeна сoбa, кoлкo йма је бйo по јeдан кaлyђeр. Мyшки је бйo. Мoјa свeкрoвa је имaлa стрйца, је тaмо бйo

калуђер у манастир. У прву сѐбу, кад се уђе про пѐрту, прва сѐба Серафим, тѹ је и сарањен у ѓно грѓбље, Серафим Журковић. И овѹ други, није имала ни мѓја свѓкрова брѓте. Манастир је био упропашћен ка су калуђери дѓшли овѹ, комунисти, ѓндак су тѹ мѓтли жѹто, свѓ су бѹли бирѓви њѹни, њѹне ди-су рѓдили ѓни комунисти, светог-Ђѓрђа су вѓзали двѓ лѓтре, трѹ и су се дѹгли гѓре тѓмо, су извѓдили икѓну светог-Ђѓрђа одѓндле и су бѓцили. И кѓко је дѓшо ѓвај владѹка, ми-смо свѓ кѓзали штѓ је било тѓмо (!), ми-смо знѓли јер кѓко кѓжем мѓј свѓкар и Слѓбодан је слѹжио у цркви, је био као црквењѓк и мѓј свѓкар је био црквењѓк. И мѓј мѹж и сѓд иде у цркви свѓке недеље, сѓмо не мѓж вѹше да слѹжи јер му дркће рѹка, дѓје за прѹчешће вѓде, му пѓдне.

Јел се причѓстиш ти?

Сѹгурно, свѓке гѓдине се прѓчѓстим по двѓпута за Ёскрс и за Бѓжић.

У коју недељу?

У прву недељу на Тѓдоровице, тѓ знѓм и ка сам бѹла дѓте, сам се прѓчѓстила на Тѓдоровице. Сѓд ѹвек на Тѓдоровице.

Шта јѓдеш кад постѹш?

Јѓм бѓрена кромпѹира, чѓја, лѓба сас пѓкмезом, лѓба сас маргарѹном. Маргарѹн мѓже, јѓја ни ми слѓбоно да јѓмо.

Пешке идеш у манастир?

Сѓд ни сам, ни ми било хрђаво, ни сам бѓш мѓгла, свѓке недеље ѹма слѹжбе и свѓки свѓтац. Двѓдесет и шѓс пѓпе свѓке недеље се мѓња други. Нѓма, вѓмо је калуђѓрка и ѓнак дѓђеду са сѓла. Јадампѹт дѓђе, јѓдампѹт из Сѓнмартона, из Дињаша, из Пѓтрово Сѓло, свѓ тѓко дѓђеду рѓдом попѓви, из Темишвѓра. Фѹрт, дѓђеду лѹди. Свѓке недеље сам ѹшла у цркви. Сѓд ни сам јѓно двѓ мѓсца, ни сам бѹла, ми било хрђаво, ни сам мѓгла, сам морѓла по трѹпут, чѓтир пѹт да стѓнем до манастир да се одмѓрим.

Ајде ми испричѓј обѹчаје за Бѓжић.

Су се пѓстило ѹвек пред Бѓжић и се пѓстило тѓ шѓст нѓдеља се пѓстило, ни се јѓло мрсно. За Бѓжић се дрђало, бѹ као Бѓдњи дѓн, се кѹвало пасѹља, тѓко је ѓбѹчај код нѓс, и лудѓје се прѓви колѓче с лудѓјом. Тѓгљено, од ѓте, тѓгљено је тѓ. ѓндак тѓ се вечѓрало пасѹљ, рѹбе, тѓ се кѹвало, вѓчи за Бѓдњи дѓн се дѓнѓло прѓ тѓга дѓкле ни се вечѓрало, се дѓнѓло слѓме, смо мѓћали на астѓл слѓме и ѓнак јѓдан чѓршов и дѓле по сѓби. Свѹд по сѓби, то-је било слѓме, мѓтутѓ. Тѓко су кѓзѹвали, Кристѓс се рѓдио.

Јесте имали гѓсте?

Дѓца дѓђеду кѹћи и сѓд мѓтемо слѓме и прѓвимо бѓжѹћни колѓч, лѓпи. Нѓрасти га, умѓсим, мѓтем сѓмо квѓсца у брѓшњѓ и га уплѓтем лѓпо и сам ѓндак мѓтемо слѓме и на слѓми мѓтемо орасе, јѓбуке, нѓвце, жѹта, кукурѹза, тѓмо свѹ код колѓчи. Дѓмо из онѓг жѹта, из онѓг кукурѹза се дѓје мѓрви и из пасѹља и свѓ штѓ се кѹва, шта се јѓ за Бѓдњи дѓн вѓчи, то-свѓ се дѓ јѹтри мѓрви и мѓрвама дѓмо. Трѓћи дѓн се почѹсти. И кѹвало сѹпе, ѓбѹчно јѓло, се прѓве колѓче, чѓсница се прѓви.

Како правѹш чѓсницу?

Правим као тегљене, као колаче и ондак сеч'ем то н астал, сеч'ем кољко је плѣк, опѣт намазано дѣле, ондак мѣтем другу струку, дѣкле ми пун плѣк. И намажем, исѣчем свѣ парчад и мѣтемо лѣј тамо.

А јел знаш коме ћеш да даш после?

Кѡј потрѣфи. И сѡли за мърву и се дѣдало јѡш, кољко је коштала кйла сѡли, јел штã се кўпи а за ѡно се кўпило ўвек за ѡно кољко је било тамо си мѣто јѣдан лѣј, двã, дѣсет, пѣт. Кољко си мѣто и ако је трѣбало јѡш, ондак си домѣто и си купйѡ кйло сѡли и си дãо мървама.

А јел се прави јѡш неки колач?

Сйтне колаче правиду.

А на први дан Божића да ли је долазио неко у кућу?

Ако је долазио, тако се донѣло колач. На примѣр су дãли зã душу, за Бѡжић се даје тако је ѡбичај. Мѣсимо колачиће и по парче кобãсице. То-се нѡсило по сѣлу, по родбйнама, фãмилији и ако је дошо нѣко у кўћи си му дãо јѣдан колач и парче кобãсице.

А како се зове онај који први уђе у кућу на Божић?

Полѡжник, полѡжник.

Ко је био положник?

Јел дѣда, јел дѣца, овãко које дѡђеду, јел Мйодраг, јел Свѣтлана, која синѡвице и који устанѣ прѣ ондак мѣтемо жйта, кажемѡ: Добро јутро, чѣститам вам Бãдњи дан. А јã кажем штã сте ми донѣли – мãсло и млѣко, пйлиће, прãсице, тѣвоце.

Који је празник после Божића?

Нѡву гѡдину ѡпет држимѡ. Сãмо свйнско кўвамо да йдемо напрѣд као свйњи. Свйња рйје и сãмо напрѣд. Свйнска сўпа и печѣње, колаче какве.

А василице?

И васйлице и правим, тако замѣсим мãло квãсца и тѣглим и ондак и бѡдем тако и пѣчем сас мѣдом, сас мѣда одозгѡр. Кад су четрдѣсет мўченика, ондак четрдѣсет рўпе правимо од ѡте тако на јѣдну. Свãка јѣдна васйлица четрдѣсет рўпе йма.

Коме поделиш?

Кѡј дѡђе, јел дãмо зã душу. Намѣнеш и ако нѣ се јѣ у кўћи, дãш комшйјама.

А после Нове године који је празник?

Богојãвљење. Питйје правим, мѣтем вѡде, од нѡге главу да се кўваду питйје и то се кўва дѡкле спãдне, пѡлак из вѡде тѣ, из лѡнца и процѣдим и ондак и мѣтем у тањйре и бѣла лўка и то се стѣгне тако.

А по водицу јесте ли ишли?

За водице се йде. Свãки пўт.

А шта једете за Ускрс?

За Ускрс ўвек јãгње и се йде на грѡбље, и се йде у цркви.

Какав је овде обичај кад се неко сарањује?

Свãки кад йма мртва, дѡђе пѡпа га очйта, јел је чѡвек из кўће, јел се донѣсе крс из цркве. Мѣте на њѣга, дѡђе пѡпа га очйта и дѡђеду љãци који нѡсу прйпиде ѡве мãле и које нѡсу литйје. Љўди који нѡсу да йма.

Шта се ради кад се прилази сандуку?

Целива се крс. Дђђу ђви, на раке који нђсиду. Се кўва, дђђе пђпа се освѣти и тђ се јѣ. Жйта се кўва. Завйси кăко ўмре. Ако ўмре на пђсно, пђсно; ако ўмре на мрсно, мрсно.

*

Јеси радила нешто од ручних радова?

Сам рăдила кад је бйло врѣме нѣцовања, сам нѣцовала, кад је бйло врѣме. Кад сам бйла девојка, сам шљинговала.

Шта је то?

Је бйло тăко рăђено на рўпе, тăко бўшено, тăко сам шљинговала пешкйре за коње, шљинговала мѣне кошўље, то-сам имăла ђде, свѣ на плăтно. С макăзе, сас кљйном, сас макăзице. Кљйн ако си тѣла да прăвиш рўпе, сăмо тăко си бўшио са кљйном и ђнак то-се рăдило ђколо се шйло тăко, двăпут-трипут с кђнцем и ђнак се кђнац, нăручан кђнац, сăд нѣма те-кђнце, нăручан кђнац, ђндак се тђ рўбило да се не; ѣ сăд сам за девојку сам рăдила, сам девојки дăла спрѣму, дăла сино-вйцама, сам рăдила чършеве за астăл, вѣз. Мй смо казйвали оландйно, на зелѣно, на рђзло, на крѣмско тăко сам рăдила.

А ћйлиме?

Тђ нйсам стйгла да ткăјем, то-мăма је ткăла. Већ нйје бйло вйше пăмука да се тђ снўје, да се тђ за ћйлиме кђлко су казйвали бугърски, пăмук, то нйје вйше бйло и нй се мђгло да се ткăду. То-су ткăле ђне стăре, мђја мăма, бăба, ђне су ткăле. Сам ѣкловала, сам шљинговала.

На чему су те старе жене радиле?

И ђне су тăко нѣшто рăдиле, на ћйлиме су прѣле и јă тђ знăм да прѣдем с рукђм.

Како се зове ово? (показујем надоле)

Вртѣно.

А ово? (показујем нагоре)

Дрўжица.

А то што се забђде овако за појас?

Прѣслица.

А то на чему се тка?

Рăзбој.

А јел знаш које делове има разбој?

Йма вратйло, прѣдње вратйло, стрăжње вратйло, йма брђда, йма овѣ дђле онѣ шта се лўпа, не мђгу да се сѣтим тăко фрйшко и ђнак је бйло брђдо и је бйло ђно да се лўпа тăко, ч'ўнак је бйло; нйте смо имăли и кўћи смо имăли и ђде су ткăли и мђја свѣкрова је ткăла. Ткăла сўкно, сўкно се ткăло од црне ђвце се прѣло.

Како се добија вуна?

Авца се штрйже, се пѣре вўна.

Де сте прали?

На брзави, ди-није била брзава и то се сушили и ђнак се чу̀пале та̀ко сас рукђм. Ни се ишло на машини да се ра̀ди то сас рукђм се чу̀пало и ђнак грѣбене. Та̀ко било грѣбене. Било др̀во и ђнак било клинове, ра̀шељаште здравђо и ђнак на то се ву̀кло ву̀на и се извлѣчила вла̀ст. Та̀нко ко̀је било та̀ко и то се прѣло да се сну̀је и се снђло, то̀ је било та̀ко као грабу̀ља и то̀ се то̀ метло, жѐне те-су зна̀ле, то̀ су снђле и ђнак то-су ба вратѝло се ткѣло и са дѐбљом ву̀ном се преткѣвало сас чу̀нком. Она̀ је била та̀нка вла̀с и ђнак ђво дѐбље и то̀ се ткѣло и кад̀ је бйло то̀ готђво долѣзио жѐдан ва̀јар, та̀ко су ка̀зивали, и су но̀сили нѐгди ди-је била во̀да, ди-су има̀ли да ва̀љаду. То̀ су лу̀пали на во̀ду, ђ, уста те сас зо̀лом, и су за Бо̀жић, то̀ прѣ Бо̀жића се до̀нело пла̀тно одѣндре. Ва̀јари су до̀нели пла̀тно и ђнак жѐне, љу̀ди су ишли код шна̀јдере ка̀о бйло прѣ, и су и пра̀вили чакшире, вунѣне.

Шта си ти носила?

Ја-сам су̀кње, са̀мо но̀сила на хркма̀че, ср̀пске сашивѣне чакшире. И кудѣљу сам прѣла и ву̀ну сам прѣла. То̀ се сѐјало, кудѣље се пра̀вило ца̀кове. Прѣ није бйло ђве од најло̀на ца̀кове, су ткѣле жѐне ца̀кове. Сва̀ка жѐна је метла ма̀ло на њйви кудѣље, то-се лу̀пало се то̀пило у брзави се то̀пило. Опѣт се тр̀лило и се ву̀кло на те грѣбене.

Јел било прво брање, друго брање?

Е, то-је бйло за сѐме се звѣло ђва̀ј за сѐме, ђва се то̀пила, ђма се то̀пила. Чу̀пала се, ва̀дила из зѐмље и ђдма се пра̀вила киѣанке. И се метло у во̀ди, ђнак на тр̀лици смо има̀ли. Са̀д нѐма ни, тр̀лицу смо изгорѣли. И смо тр̀лили, лу̀пали, та̀ко и ђндак се ву̀кло на те грѣбене и изѝшла та вла̀ст и ђне као кучйне и се преткѣвало, се пра̀виле жѐне ца̀кове. Ца̀кови се шйле, ка̀ко је бйло дугачко то̀ пла̀тно се шйло и ђнак се вѐзало свѐ из кудѣље се пра̀вило се вр̀пце.

Žarko Bošnjaković

Dragana Radovanović

A FIELD RECORDING OF THE VERNACULAR FROM MALI GAJ IN ROMANIA

S u m m a r y

In the paper, the authors presented a transcript of a field recording made in a Romanian village of Mali Gaj, and pointed to the prosodic structure, as well as the syntactic and lexico-semantic interference with the Romanian language.

Key words: Serbian vernacular in Romania, transitional idioms, Smederevo-Vršac dialect, Šumadija-Vojvodina dialect, dialect text.

Др Жарко Бошњаковић, ванр. проф.
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Др Зорана Ђинђића 2
Нови Сад
Србија
e-mail: piros@panline.net

Мр Драгана Радовановић
Институт за српски језик САНУ
Кнез Михаилова 36а
Београд
Србија
e-mail: saraluka@eunet.rs